

integrációt megvalósítani az alap- és alkalmazott kutatást érintő kommunikációs mechanizmusokban;

a kommunikációnak nemcsak a kutatási eredmények terjesztését, hanem ösztönzését is elő kell segítenie;

olyan hatékony rendszerre van szükség, amely védi a felfedezés prioritását és egyúttal serkenti a gyors információterjesztést;

helyes volna, ha minden önkritikával bíró szakember saját maga hozzáférne a forrásokhoz (igényeit megfelelő-

en diagnosztizálva), de probléma-érzékeny közvetítőknek a jövőben is mindig rendelkezésre kell állniuk.

/GANZ, C.: The role of scientific communication in the process of technological innovation = Aslib Proceedings, 28. köt. 11–12. sz. 1976. p. 385–391./

(Györe Pál)

KÖNYVTÁROS HIVATÁS KÖNYVTÁRI EGYÜTTMŰKÖDÉS

Aki adósa hivatásának . . .

Könyvtárak tízezrei működnek szerte a világon – nagy és kis könyvtárak – ki tudja, melyik statisztika tartalmazza pontosan, hogy ezekben a könyvtárakban hány könyvtáros kezd naponta munkájához, készít címléírást, szakoz, szerzeményez, szerkeszti valamelyik katalógust stb. A hétköznapi munkában mindenkinek kisebb-nagyobb jelentőségű részfeladatokat kell megoldania. Ezek a részfeladatok teszik ki egy-egy könyvtáros munkakörét, s ezek együttesen biztosítják a könyvtárak működését. Douglas FOSKETT az angol *Library Association*-ben (Könyvtáros Szövetség) elmondott elnöki beszédében a *könyvtáros munkájának társadalmi hasznosságát, a könyvtárosnak a társadalomban betöltött szerepét vizsgálta.*

„Kevés hivatás van annyira kitéve az állandó önvizsgálat szükségességének, mint a könyvtárosé. Talán a tanároké. A papoké és katonáké néha, az orvosoké és az ügyvédeké soha!” – kezdte beszédét.

A könyvekben rejlő gondolatokhoz, a tudáshoz a könyvtárak közreműködésén keresztül jutnak a társadalom egyes tagjai, ez általános tudássá bővül és az emberi civilizáció fejlődésének alapját képezi.

Ebben az értelmezésben a könyvtárak szerepe és a könyvtárakban folyó munka jelentősége, a társadalomban betöltött feladata több mint az aktuálisan felmerülő különböző szervezési problémák megoldása, a beszerzési, tárolási és szolgáltatási kérdések stb., amelyekről annyi szó esik könyvtári fórumokon. *A könyvtár több mint adatok és információk gyűjteménye, vagy ezek nyilvántartásai . . .* A világ könyvtárainak az egész emberi társadalom fejlődésének szükségleteit kell kielégíteniük. Az emberi tudást és értékeket generációról-generációra örökítve és gyarapítva adják át. Kevesebb szó esik viszont arról, hogy melyek a mai társadalom valódi szükségletei, és arról, hogy a könyvtári módszerek mennyiben felelnek meg ezeknek a mai bonyolult világban, ahol a technika rohamos fejlődése következtében nem ritka jelenség, hogy gyorsabban és könnyebben

lehet eljutni a világ másik felére, mint a közeli városba. Ma már senki sem mondhatja el, hogy mindenben önellátó, nincs szüksége másokra.

A tudományos kutatók akkor vannak a legnehezebb helyzetben, ha olyan jelenségek magyarázatára kényszerülnek, melyeket még nem tudnak valamilyen meglévő ismeretrendszerbe beilleszteni, illetve valamihez hasonlítani. A könyvtár azzal, hogy a benne rendszerezett emberi tudást folyamatosan gyűjti és átadja, alkalmassá teszi az egyént arra, hogy meglévő ismeretek elsajátításával új jelenségeket fogadjon be és olyan tudásanyagot szerezzen, amellyel ezeket az értékeket tovább gyarapíthatja.

Az általános rendszerelméletben – amely valamikor éppen a könyvtárak tudományrendszerezési törekvéseinél kezdődött – az elemzés technikája a fogalmak elemein és ezek sokoldalú kapcsolatain alapul. Ha egy könyvtárat – vagy a könyvtárak egy csoportját – rendszerként elemezzük, a rendszert az elemek és sajátos kapcsolataik alkotják. A rendszer funkciója és lehetőségei szerint több mint elemeinek egyszerű összessége. Ha az elemek vagy a kapcsolatok változnak, változik a rendszer, ha a kapcsolatok megszűnnek, megszűnik a rendszer is.

A könyvtárosok különböző rendszerek elemei. A könyvtár, mint egész, csakis akkor működhet jól, ha részlegei harmonikus kapcsolatban vannak egymással, de ugyanez a könyvtár egyben része nagyobb rendszereknek, mint pl. a könyvtárak országos hálózata. *Az országos hálózatok részei nemzetközi hálózatoknak,* melyek egyszer – remélhetőleg – világméretű hálózattá egyesülnek. Ezek a kapcsolatok minden egyes könyvtáros munkáját, minden könyvtári munkát – a látszólag legjelentéktelenebbeket is – fontos megbízatássá és felelősséggé emelik.

Minden könyvtár és könyvtáros része továbbá az olvasók és felhasználók rendszerének, szükségleteik és igényeik kielégítője is egyben, és forrása annak az intellektuális energiának, amely nélkülözhetetlen az emberi társadalomnak. Így a *könyvtáros felelőse és részese egy speciális társadalmi szükséglet kielégítésének.* E

tevékenysége alapján a könyvtáros munkája hivatás, értékében és jelentőségében több mint pénzért végzett foglalkozás. A hivatás művelőit felelősségtudat jellemzi azért, hogy munkájukat egyre jobban lássák el, szüntelenül gyarapítani akarják tudásukat, szakmai jártasságukat. Szervezetekbe tömörülnek, hogy egymással tapasztalataikat, eredményeiket megosszák. A hivatástudattal végzett munkáról szólva, FOSKETT elnök BACON-t idézte: „*törekvéseink ellenére is adósak maradunk, mindenki adósa marad végül is hivatásának . . .*”

Amikor a társadalom egy csoportja megszervezi és kidolgozza hivatásának szervezetét és szakmai alapjait, egyúttal felelősséget is vállal azért, hogy a társadalom összerdekeit szolgálja, és azért, hogy megvédi a társadalmat a közömbösöktől és a hozzá nem értőktől. A szervezet tagjait azonos tárgyú, speciális jártasságokról lehet felismerni. Ezeket a jártasságokat folyamatosan fejlesztik, ez minden tag kötelessége.

Ma, az információrobbanás korában is érdemes felidézni azokat a könyvtárosokkal szembeni követelményeket, melyeket a Sorbonne 1780. december 23-i teljes ülésen sorolt fel Coton des Houssayes: „*Könyvtárosuk legyen mindenekelőtt képzett teológus, de ez az alapvető szakképzettség párosuljon széles körű irodalmi ismeretekkel, alapos, precíz tudással minden művészet és tudományág területén, jó kifejezőkészséggel, végül pedig rendkívüli udvariassággal, mert ez szerzi meg számára az olvasók rokonszenvét, míg érdemei biztosítják megbecsülését.*” A könyvtárosi hivatás igazi művelői ma is hasonló szintű tudásra töreksenek, ha nem is teológusok, és ma már emberileg nem lehetséges minden tudományban „precíz és pontos” tudásra szert tenni. A könyvtári szakmai jártasság mellett azonban ma is szükségük van a könyvtáraknak széles körű tudásanyagra, műveltségre, több nyelv ismeretére. Mindezt pedig a tudományok, a művészetek és a könyvtári követelmények gyors változásai között magas szinten tartani talán nem is kevesebb, mint egy-egy szakterület mélyebb ismerete.

A társadalomnak szüksége van információkra, nélkülük a naponta felmerülő problémákat nem lehetne megoldani. A tudományos élet bonyolultabbá vált, egy-egy kérdés megoldása ma már kutatók csoportjainak munkáját igényli, a kutatások elhúzódhatnak, a részeredményeket folyamatosan publikálják, így létrejön a szakmai közlemények olyan tömege, melytől fulladoznak a szakkönyvtárak. Gépesített információs eljárásokra ezért okvetlenül szükség van. A publikációk nagy tömege válik olvasatlanul elvültté egy-egy tudományágban a gyorsan megjelenő újabb publikációk következtében. Ezt a jelenséget is jól ismerik a könyvtárosok. *A könyvtár, a szakkönyvtár is több, mint egyszerű adattároló és továbbító közeg.* A felhasználók, mint alkotó egyének igénye is több összességében, mint a gyorsan rájuk zúdítható szakmai információs mennyiség. Szükségük van gondolatokra, szellemi megtermékenyülésre és felfrissülésre, vagyis könyvtárra. Az információ abban a

belső, feltérképezhetetlen individuális folyamatban válik új gondolattá, emberi bölcsességgé, amelyben nemcsak egyszerűen adatokat kap egy ember, hanem még sok egyéb behatás is éri.

Igy válik hivatássá, az emberi társadalom számára nélkülözhetetlen értéket létrehozó tevékenységgé a könyvtáros munkája. Gazdasági értelemben ez nehezen mérhető, mert mi a mértéke vagy értéke egy-egy könyv vagy disszertáció előszavában elmondott köszönetnek, mely a közreműködő könyvtárosnak szól? Vagy miképpen mérhető az a veszteség, amelyet az elvesztegetett alkalom, a hiábavaló keresésre fordított idő, fáradtság, vagy az esetleg meg nem írt vagy egy rossz osztályozási jelzet vagy rossz helyre rakott katalóguscédula miatt megtalálhatatlan mű jelent.

Az angol Könyvtáros Egyesület 1977-ben ünnepli százéves fennállásának évfordulóját. Jeles évforduló ez a könyvtárosi hivatást gyakorlók egyesítése szempontjából is. A közgyűlés ünneplő tagjai előtt elmondott elnöki beszéd gondolatai valamennyi könyvtárosnak értékesek. Elgondolkodtatóak BACON szavai: „*vajon, ha magunkba nézünk, ha munkánkra gondolunk, mennyire maradtunk adóssai hivatásunknak?*”

Ha egy kicsit is előrehaladtunk az emberek szolgáltatának útján, mi is törlesztünk adósságainkból.

/FOSKETT, D.: A debtor to his profession = Library Association Record, 78. köt. 10. sz. 1976. p. 477-484./

(Grofcsik Gusztávné)

Szovjet és csehszlovák központi tudományos és műszaki könyvtárak együttműködésének távlatai

A központi tudományos és műszaki könyvtárak egyik fontos feladata a használók számára a primer információs források rendelkezésre bocsátása. A tudományos technikai forradalom időszakában a könyvtárak e feladatukat két- vagy többoldalú nemzetközi együttműködési megállapodások keretében oldják meg. A csehszlovák információs rendszer bázisát képező *prágai Állami Műszaki Könyvtár* elsőrendű jelentőségűnek tartja a *Szovjet-unió Állami Nyilvános Tudományos Műszaki Könyvtárával (Goszudarsztvennaja Publicsnaja Naucsno-Tehnicsezskaja Biblioteka – GPNTB)* való együttműködést.

A két könyvtár együttműködése a kezdeti időszakban a nemzetközi publikációcserére és a könyvtárközi szolgáltatásokra korlátozódott, a későbbiekben azonban egyre szélesebb körű és magasabb színvonalú integrációs tevékenységgé alakult át.

Az integráció célja a központi állományok funkcionális összekapcsolása, a hazai és külföldi eredetű információs források kölcsönös hozzáférhetőségének biztosítása.